

Agnieszka Sienicka, *Wczesnoromantyczna „balladomania” w Polsce. Zjawisko, historia, oddziaływanie*

Streszczenie

Niniejsza rozprawa doktorska pt. *Wczesnoromantyczna „balladomania” w Polsce. Zjawisko, historia, oddziaływanie* ukazuje dzieje tzw. „balladomanii” przed powstaniem listopadowym w Polsce (1822-1830). Głównym celem dysertacji jest analiza tego zjawiska z perspektywy historii oraz socjologii literatury: określenie jego ram czasowych, ustalenie zakresu materiału badawczego, opisanie ideowych i estetycznych podstaw popularności ballady, przeprowadzenie typologii wewnątrzgatunkowej, charakterystyka infrastruktury towarzyszącej wówczas literaturze oraz przeprowadzenie stosownych analiz ilościowych. Jej tytuł wskazuje na historyczne i systematyczne ujęcie tego zagadnienia. Najważniejsze założenie pracy polegało na przełamaniu historycznoliterackich stereotypów i opisaniu wczesnoromantycznego zjawiska z perspektywy niebranej dotychczas pod uwagę, a więc z perspektywy mody, której istotą jest zbiorowe naśladownictwo wzorów artystycznych, spełniające wymóg nowości, wyzwalające równocześnie potrzebę „adaptacji społecznej” oraz „pragnienie różnicowania” (G. Simmel), a także wnoszące „przypadkowe okoliczności i czynniki do rangi niezbędnych i uniwersalnych” (R. Barthes). Takie ujęcie pozwoliło – z jednej strony – podkreślić znaczenie wybitnych realizacji tego gatunku (zarówno zagranicznych, m.in. J. W. Goethego, F. Schillera, G. A. Bürgera, W. Wordswortha, S. T. Coleridge’a, W. Scotta, W. Żukowskiego, jak i rodzimych, głównie J. U. Niemcewicza i A. Mickiewicza) dla narodzin i przebiegu „balladomanii” w Polsce, a zarazem umożliwiło ukazanie roli twórców mniej znanych lub pomijanych w historii literatury (do takich należą m.in. Julian Bogucki, Feliks Boznański, Aleksander Chodźko, Ferdynand Chotomski, Aleksander Fredro, Stefan Garczyński, Ludwik Jabłonowski, Stanisław Jaszowski, Jan Nepomucen Kamiński, Franciszek Kowalski, Józef Korzeniowski, Ignacy Kułakowski, August Krechowicz, Józef Łapsiński, Józef Massalski, Felicja Miechowiczowa, Antonii Edward Odyniec, Jan Kazimierz Ordyniec, Józef Kalasanty Pajgert, Onufry Pietraszkiewicz, Michał Podczaszyński, Seweryn Gustaw Tyszkiewicz, Stefan Witwicki, Tomasz Zan, Józef Bohdan Zaleski oraz wielu innych, anonimowych lub podpisujących się pseudonimem, poetów).

W rozdziale pierwszym (zatytułowanym „*Balladomania” na przestrzeni lat*) zostały przedstawione dzieje zjawiska oraz pojęcia „balladomanii”: zostały tutaj zebrane oraz skomentowane teksty krytycznoliterackie, które ukazały się w dobie romantyzmu, w drugiej połowie wieku XIX, w wieku XX i na początku XXI stulecia. Zabieg ten pozwolił prześledzić i opisać nastawienie kolejnych pokoleń badaczy wobec wczesnoromantycznej mody balladowej.

W rozdziale drugim noszącym tytuł *Wczesnoromantyczna „balladomania” – podstawowe rozróżnienia*, zostały opisane estetyczne oraz ideowe podstawy popularności nowego gatunku literackiego, pojawiły się także dotychczasowe ustalenia genologiczne dotyczące ballady, na podstawie których powstała nowa typologia wewnątrzgatunkowa. W niniejszym rozdziale zostały także określone ramy czasowe dla zjawiska „balladomanii”, pojawił się katalog wczesnoromantycznych ballad opublikowanych przed powstaniem listopadowym w Polsce. Cały rozdział zamykają obszerne analizy statystyczne dotyczące wczesnoromantycznego gatunku literackiego.

W trzecim rozdziale zatytułowanym *„Balladomania” jako moda literacka* pojawił się opis zjawiska z perspektywy mody literackiej oraz współtworzących ją elementów. W tej części pracy zostały zastosowane najważniejsze kategorie interpretacyjne związane z teorią mody (takie jak: wzory, motywy, fascynacja, młodość, publiczność, teatralność zjawiska). Moda, a więc zjawisko opierające się na mechanizmie naśladowania, została tutaj zaprezentowana z perspektywy najczęściej powielanych motywów nawiązujących do tradycji Niemcewiczowskiej oraz Mickiewiczowskiej.

Z rozważań przeprowadzonych w niniejszej dysertacji wynika, że „balladomania” była fenomenem całkowicie bezprecedensowym w historii literatury romantycznej, opierała się bowiem na zbiorowym naśladownictwie wzorów artystycznych (m.in. balladowych utworów Niemcewicza oraz *Ballad i romansów* Mickiewicza) spełniających wymogi nowości. Ponadto wczesnoromantyczna moda literacka była zjawiskiem dynamicznym, stanowiła ważny składnik życia społecznego, uosabiała potrzebę odświeżenia ówczesnej twórczości literackiej. Zaprezentowane tu ujęcie pozwoliło zweryfikować szereg stereotypów historycznoliterackich odnoszących się do zjawiska „balladomanii” w Polsce (takich jak przekonanie o jej epigońskim charakterze), podkreślić znaczenie wybitnych realizacji tego gatunku dla jej narodzin i przebiegu (zagranicznych i rodzimych) oraz wyakcentować rolę twórców mniej znanych.